

travelbook

Włochy południowe i Rzym

Bezdroża

Mistrzowska **ERGO**
#ochrona **HESTIA**

Autorka przewodnika: Agnieszka Masternak

W przewodniku wykorzystano także teksty Agnieszki Fundowicz (*Kalabria*), Marii Magdaleny Laski, Agnieszki Liszki, Magdaleny Kubas i Agnieszki Pasieki.

Aktualizacja: Mariusz Miodek

Redaktor prowadzący: Paweł Sondej

Redakcja: Barbara Sikora

Korekta: Mariusz Miodek

Redakcja techniczna i skład: Katarzyna Leja, Sabina Binek

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autorka oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorka oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bewpt3>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie III

ISBN: 978-83-283-4556-0

Copyright © Helion, 2018

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKcje WŁOCH POŁUDNIOWYCH _____	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE _____	19
PRZED WYJAZDEM _____	20
Wybór czasu podróży _____	20
Źródła informacji _____	21
Formalności _____	21
DOJAZD _____	24
Podróż samolotem _____	24
Podróż autobusem _____	24
Podróż pociągiem _____	25
Podróż samochodem _____	25
NA MIEJSCU _____	26
Noclegi _____	26
Wyżywienie _____	28
INFORMATOR A-Z _____	29
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE _____	41
KRAJOZNAWCZE ABC _____	42
Charakterystyka geograficzna _____	42
Klimat _____	44
Fauna i flora _____	44
Zagrożenia środowiska _____	46
SPOŁECZEŃSTWO _____	50
Mniejszości etniczne _____	50
Język _____	50
Stereotypy _____	51
Mafia _____	53
KULTURA I SZTUKA _____	54
Tradycje, obrzędy i święta _____	54
Wierzenia i legendy _____	55
Rzemiosło _____	55
Architektura i sztuki plastyczne _____	58
Muzyka tradycyjna _____	65
KUCHNIA _____	66

RZYM I OKOLICE _____	73
RZYM _____	80
WATYKAN _____	135
OKOLICE RZYMU _____	143
KAMPANIA _____	147
CASERTA _____	148
▶ RAJSKIE WYSPY _____	152
NEAPOL _____	158
HERKULANUM _____	173
▶ W CIENIU WULKANÓW _____	176
POMPEJE _____	178
SORRENTO _____	183
AMALFI _____	186
▶ PARKI NARODOWE WŁOCH POŁUDNIOWYCH _____	194
WYBRZEŻE CILENTO _____	198
Z APULII DO KALABRII _____	203
APULIA _____	204
PÓŁWYSEP GARGANO I WYSPY TRÉMITI _____	204
VIESTE _____	207
SAN GIOVANNI ROTONDO _____	209
TRANI _____	211
BARI _____	213
▶ TRULLI, MASSERIA, TRABUCCHI, CZYLI ARCHITEKTONICZNE POMYSŁY WŁOCHÓW _____	218
ALBEROBELLO _____	220
LECCE _____	223
BAZYLIKATA _____	228
MATERA _____	228
MELFI _____	235
KALABRIA _____	237
TROPEA _____	238
▶ SMAKI I ZAPACHY KALABRII _____	240
REGGIO DI CALABRIA _____	244
SŁOWNICZEK POLSKO-WŁOSKI _____	249
INDEKS _____	253

Spis ramek

Co zabrać? _____	20
Włoskie placówki dyplomatyczne w Polsce _____	22
Przykładowe ceny żywności _____	28
Dni wolne od pracy _____	30
Polskie placówki dyplomatyczne we Włoszech _____	31
Wyżywienie – ministrowniczek _____	35
Ważne numery telefonów _____	38
Włochy – dane encyklopedyczne _____	43
Czy wiesz, że... _____	45
Kalendarium historyczne _____	46–49
Powiedz mi skąd jesteś, a powiem Ci, jaki jesteś... _____	52
Szkło, ceramika, kamień _____	57
Włochy południowe – obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO _____	61
Modna sztuka _____	64
Obchody „szalonego tańca” _____	65
<i>Pasta</i> i <i>basta!</i> _____	67
Co region, to potrawa _____	68
Legendarne początki Rzymu _____	81
Roma Pass _____	87
Sztuczna szczeka w sercu Rzymu _____	88
Kult św. Katarzyny ze Sieny _____	91
Diabelski podmuch _____	93
Anioł niezgody _____	94
Campo di Fiori _____	96
Zakazany most miłości _____	98
Przechodniu, usiądź i odpocznij sobie _____	101
Mosty na Tybrze _____	102
Filie Museo Nazionale Romano _____	103
Śnieżny kościół _____	104
Skala zdrajców _____	107
Ku czci Saturna _____	110
Na służbie u bogini ogniska domowego _____	111
Fora Rzymu _____	113

W mroku katakumb _____	128
Jak zachowuje się statua? _____	133
Świątynia alchemika _____	163
Dzwonnik z kościoła św. Klary _____	164
Sybilla Kumańska _____	171
Herakles – mityczny założyciel Herkulanum _____	173
Arena walk i scena muzyczna _____	181
Amalfi w magicznym zwierciadle Eschera _____	192
Legenda i historia _____	205
Castel del Monte _____	214
Anatomia baroku _____	223
Skromna, ale smaczna kuchnia _____	231
Z kamerą w Materze _____	232
Brązy z Riace _____	245

Spis map

Włochy południowe _____	przednia okładka
Rzym _____	74–79
Forum Romanum i Palatyn _____	109
Neapol _____	160–162
Pompeje _____	178–179
Lecce _____	224–225
Matera _____	231
Rzym – centrum _____	tylna okładka

Legenda

- Świątynia rzymskokatolicka, zbór protestancki
- Cerkiew prawosławna, unicka
- Synagoga, inny obiekt związany z kulturą żydowską
- Meczet, inny obiekt związany z kulturą muzułmańską
- Świecki obiekt zabytkowy
- Twierdza, zamek
- Pomnik, fontanna, mała architektura
- Ruina trwała, obiekt archeologiczny
- Muzeum, galeria
- Inna atrakcja
- Atrakcja przyrodnicza
- Atrakcyjny obiekt przyrody nieożywionej
- Punkt informacji turystycznej
- Dworzec kolejowy
- Dworzec autobusowy
- Stacja metra
- Lotnisko
- Obiekt noclegowy (dowolnego typu)
- Kemping
- Obiekt gastronomiczny (dowolnego typu)
- Kawiarnia, cukiernia
- Winiarnia, enoteka
- Winnica
- Pub
- Supermarket, sklep, targ, bazar
- Kawiarnia internetowa, strefa Wi-Fi
- Poczta
- Ośrodek zdrowia, szpital
- Apteka
- Policja
- Teatr
- Punkt widokowy
- Inny obiekt (sklep, biuro, kasa itp.)
- Plaża
- Kąpielisko, basen
- Przystań promowa, port

BASTIONY WŁADCÓW

Zamek w Melfi

Monumentalna średniowieczna twierdza, wzniesiona przez Normanów (XI w.) i rozbudowana przez Fryderyka II Hohenstaufa (XIII w.).

Castel Nuovo

Majestatyczny zamek z okresu panowania Andegawenów. Jedna z kilku warownych budowli **Neapolu**, a zarazem najbardziej rozpoznawalny symbol miasta.

Castel dell'Ovo

Najstarsza twierdza w **Neapolu**, w której przechowywane jest magiczne jajo Wergiliusza. Z jednego z tarasów tego średniowiecznego zamku można podziwiać wspaniałą panoramę Zatoki Neapolitańskiej.

**Atrakcje Włoch
południowych**

La Reggia

Pałac Królewski dynastii Burbonów w **Casercie**. Największa rezydencja XVIII-wiecznej Europy: 1200 sal, olbrzymie klatki schodowe, bogato wyposażone apartamenty i imponujące ogrody. ▼

Castel del Monte

XIII-wieczny zamek zbudowany przez Fryderyka II Hohenstaufa w pobliżu **Barletty**, jedno z największych dzieł architektonicznych średniowiecza, wpisane w 1996 r. na Listę UNESCO.

Kup książkę

Poleć książkę

SYMBOLE CHRZEŚCJAŃSTWA

Bazyliki i kościoły Rzymu

Najcenniejsze z nich to: barokowy kościół św. Marka, „cukierkowy” kościół św. Marii Magdaleny, gotycka bazylika Najświętszej Maryi Panny (Sopra Minerva), kościół Il Gesù, będący pierwowzorem wielu barokowych kościołów jezuitów w Europie, kościół Santa Maria della Concezione z niezwykłym podziemnym cmentarzem, kościół San Pietro in Vincoli z „rogatym” *Mojżeszem* Michała Anioła, kościół Santa Pudenziana – jedna z najstarszych świątyń rzymskich, kościół Santa Maria in Aracoeli z figurką Dzieciątka Jezus wykonaną w drzewie z

Góry Oliwnej, kościół San Giuseppe dei Falegnami, pod którym znajduje się Więzienie Mamertyńskie, bazylika św. Pawła za Murami z grobem św. Pawła i portretami wszystkich papieży, bazylika św. Jana na Lateranie – pierwsza chrześcijańska bazylika, bazylika Santa Maria Maggiore – jedna z największych bazylik w Rzymie...

Wnętrze kościoła
Santa Maria in Aracoeli

Bazylika Santa
Maria Maggiore

Bazylika św. Piotra w Watykanie

Najważniejszy kościół katolicki i jedna z najbardziej monumentalnych budowli na świecie, miejsce pochówku papieży, m.in. Jana Pawła II. Zachwyca Kaplicą Sykstyńską ze słynnymi freskami Michała Anioła. ▶

Kup książkę

Poleć książkę

**Sanktuarium ojca Pio
w San Giovanni Rotondo**

Najczęściej odwiedzane sanktuarium katolickie na świecie (ok. 7 milionów pielgrzymów rocznie).

**Bazylika
św. Mikołaja w Bari**

Najcenniejsza świątynia **Bari**, w której przechowywane są relikwie biskupa Miry, cel pielgrzymek z całego świata.

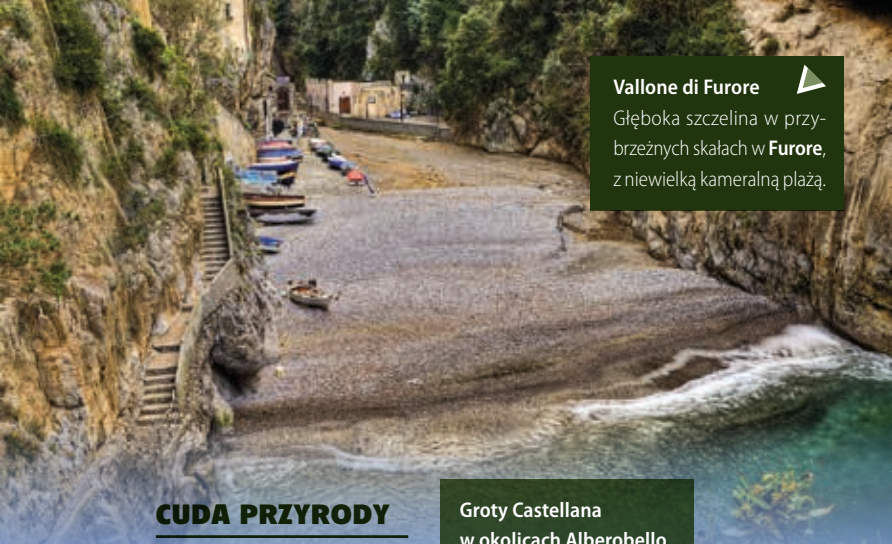
**Sanktuarium
św. Michała Archanioła
w Monte Sant'Angelo**

Jedno z najważniejszych sanktuariów chrześcijańskich. Jedyna w swoim rodzaju bazylika wznosząca się na wysokości 856 m n.p.m.

Kup książkę

Poleć książkę

Vallone di Furore

Głęboka szczelina w przybrzeżnych skałach w **Furore**, z niewielką kameralną plażą.

CUDA PRZYRODY

Lazurowa Grota na Capri

Jedna z najpiękniejszych nadmorskich grot, w której światło słoneczne nadaje wodzie lazuru odcień.

Groty Castellana

w okolicach Alberobello

Największy kompleks jaskiń krasowych we Włoszech z Białą Grotą, uważaną za jedną z najpiękniejszych jaskiń na świecie.

Solfatara w pobliżu Neapolu

Ogromny krater wulkaniczny z dymiącymi fumarolami, wejście do mitycznego Hadesu.

Szmaragdowa Grota

w Conca dei Marini

Jaskinia z podwodnym żłóbkiem wykonanym z białej majoliki.

Wezuwiusz

Uśpiony od 1944 r. słynny wulkan, symbol Kampanii, który niemal 2 tys. lat temu pogrzebał Pompeje i Herkulanum.

Kup książkę

Poleć książkę

GWARNE KURORTY

Atrani

Perelka Wybrzeża Amalfitańskiego, położona na wschód od Amalfi, z wąskimi uliczkami oraz domami budowanymi na różnych poziomach, z przepiękną, choć niewielką, plażą.

Capri

Bardzo popularna wśród turystów wyspa, z Via Krupp, czyli „najpiękniejszą drogą na świecie”, oraz zachwycającą Lazurową Grotą.

Ischia

Wyspa z Zamkiem Aragońskim, ogrodami La Mortella, czystymi plażami oraz niezwykle popularnymi ośrodkami termalnymi.

Marina di Camerota

Nazywana „perłą Cilento”, przepiękna nadmorska osada, której wyjątkowo czyste plaże od lat oznaczane są Niebieską Flagą.

Tropea

Najpiękniejsze miasto Kalabrii z niezwykle malowniczą piaszczystą plażą, Spiaggia della Rotonda, usytuowaną pod wzgórzem ze starym miastem.

Wyspy Trémiti

Dzkie wysepki z grotami i podwodną olbrzymią rzeźbą ojca Pio, świetne miejsce do nurkowania.

Pompeje i Herkulanum

Miasta zniszczone przez wybuch Wezuwiusza, jedyne w swoim rodzaju, legendarne stanowiska archeologiczne, od 1997 r. na Liście UNESCO.

MIEJSCA NIEZWYKŁE

Forum Romanum

Serce starożytnego **Rzymu** z pozostałościami siedziby senatu, Domu Królów, świątyniami Saturna, Kastora i Poluksa, Romulusa, Westy, Wenus i Romy, Cezara, Zgody, bazyliką Emiliusza, Julii oraz łukami triumfalnymi Septymiusza Sewera, Tytusa, Tyberiusza oraz Augusta.

Kaplica Sansevero

Najbardziej tajemnicze miejsce w **Neapolu**, z mnóstwem alegorycznych rzeźb i „maszynami anatomicznymi”.

Katakumby w Rzymie

Podziemne cmentarze wyżłobione przez pierwszych chrześcijan.

Matera

Intrygujące miasteczko z Sassi, zabytkowymi dzielnicami domów wykutych w skale; jedno z najstarszych miast na świecie.

Pieczała Sybilli w Kume

Niezwykła jaskinia, siedziba najpopularniejszej wieszczki starożytności.

Reggio di Calabria

Kalabryjskie miasteczko z nadmorską promenadą, określaną jako „najpiękniejszy kilometr Włoch”, oraz ze słynnymi Brzami z Riace.

Alberobello

Miejscowość z największym na terenie Apulii skupiskiem domów o niezwykłym kształcie, *trulli*.

Kup książkę

Poleć książkę

PERŁY ARCHITEKTURY

Paestum

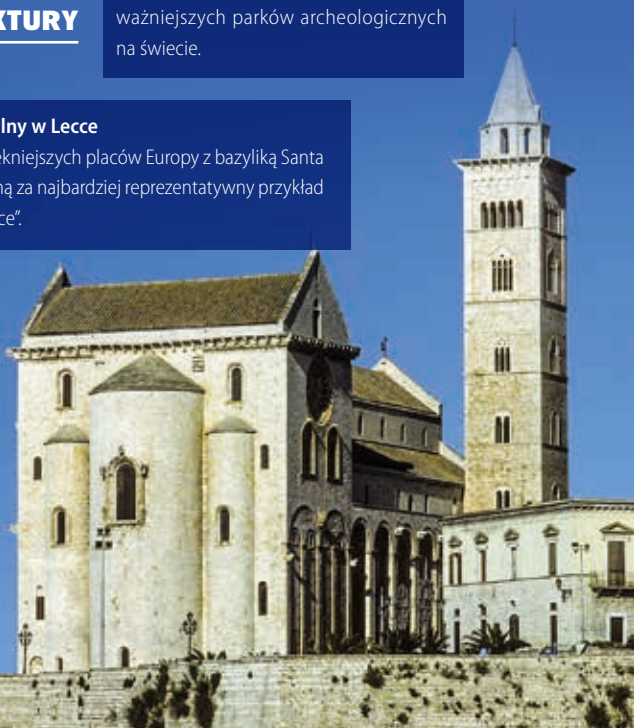
Niezwykłe piękne miejsce i jeden z najważniejszych parków archeologicznych na świecie.

Plac Katedralny w Lecce

Jeden z najpiękniejszych placów Europy z bazyliką Santa Croce, uważaną za najbardziej reprezentacyjny przykład „baroku z Lecce”.

Katedra w Trani

Wspaniała świątynia z przełomu XI i XII w., nazywana „królową kościołów apulijskich”, arcydzieło architektury romańskiej.

Kup książkę

Poleć książkę

Opactwo i cmentarz na Monte Cassino

Nekropolia polskich żołnierzy, którzy w czasie II wojny światowej pod dowództwem gen. Andersa szturmowali zajęty przez hitlerowców klasztor.

Koloseum w Rzymie

Symbol Wiecznego Miasta, charakterystyczny amfiteatr z okresu największej świetności epoki rzymskiej.

Koloseum w Santa Maria Capua Vetere

Wspaniała arena, wielkością ustępująca jedynie rzymskiemu Koloseum.

Kup książkę

Poleć książkę

Wille Hadriana i d'Este w Tivoli

Arcydzieła architektury oraz projektowania ogrodów, niezwykle rezydencje wpisane na Listę UNESCO.

Fontanna di Trevi w Rzymie

Najbardziej znana fontanna świata, monumentalna i zachwycająca pełnymi dynamiki rzeźbami.

Panteon w Rzymie

Świątynia wszystkich bogów, a od VII w. kościół katolicki, jedna z najlepiej zachowanych budowli z czasów starożytnego Rzymu.

Rzym i okolice

[Kup książkę](#)

[Poleć książkę](#)

Rzym

Rzym (Roma) to Wieczne Miasto, do którego „prowadzą wszystkie drogi”. Starożytne ruiny i nowoczesna metropolia. Zakurzone zaułki i najwspanialsze dzieła sztuki. Miasto łączące skrajności, stojące niegdyś na czele świata pogańskiego, a dziś będące centrum chrześcijaństwa. Przyciąga turystów z całego globu, szepcząc o potęgze i chwale, o pięknie zaklętym w budynkach i obrazach, o fascynacji i magii, które każą wracać do Miasta Siedmiu Wzgórz... A wracać można tu wielokrotnie i za każdym razem Rzym gwarantuje odkrycie czegoś nowego, czegoś zaskakującego, czegoś pięknego.

HISTORIA

Pradzieje i legendarne początki miasta

Pierwsza osada została wzniesiona na wzgórzu o nazwie Palatyn ok. X w. p.n.e. W niedługim czasie, jeszcze w okresie dominacji etru-

skiej, pierwotna osada rozrosła się i objęła sąsiadujące z Palatynem wzgórza Eskwilin i Kwirynał. Rzym powstał więc z połączenia osad znajdujących się na wzgórzach nad Tybrem, a stało się to najprawdopodobniej w VIII w. p.n.e. Tradycyjnie za datę założenia miasta przyjmuje się rok podany przez rzymskiego historyka Warrona w jego *De lingua Latina*, czyli 753 r. p.n.e. Sama nazwa „Roma” jest pochodzenia etruskiego, podobnie jak imię legendarnego założyciela miasta, Romulusa.

Wg tradycji to właśnie Romulus był pierwszym z siedmiu królów Rzymu, a także twórcą większości jego instytucji publicznych, w tym senatu. Jednym z poważniejszych problemów, z jakimi musiał zmierzyć się młody władca, był brak kobiet w mieście. Wg legendy Rzymianie postanowili oszukać mieszkający w pobliskich górach Lud Sabinów. Mężczyzn zaproszono na igrzyska, a następnie upojono winem. Gdy Sabinowie spali, podstępni Rzymianie uprowadzili

▲ Fragment reliefu na Ara Pacis

Kup książkę

Poleć książkę

Legendarne początki Rzymu

Z założeniem Wiecznego Miasta wiąże się bardzo znana legenda, wg której Rzym powstał dzięki **Remusowi i Romulusowi**, bliźniakom wykarmionym przez wilczycę. Dzieci pochodziły z zakazanego związku boga wojny Marsa z piękną wstawką i z tego powodu zostały skazane na śmierć. Włożono je do wiklinowego kosza i wrzucono do Tybru, aby utonęły. Los chciał jednak inaczej. Wody rzeki zamiast wezbrać, opadły, a koszyk z niemowlakami zatrzymał się w pobliżu wzgórza Palatyn. Tam płaczące dzieci znalazła wilczyca i zaopiekowała się nimi. Pijąc mleko zwierzęcia, chłopcy wyrosli na zdrowych i silnych mężczyzn.

Bogowie szczególnie upodobali sobie Romulusa i to on został wybrany na założyciela nowej osady. Remus, zazdrosny o względy, jakimi bogowie obdarzyli

Romulusa, sprzeciwił się bratu. Porywczyni Romulus nie zniósł zniewagi i zabił brata, sam zaś został pierwszym królem miasta na siedmiu wzgórzach. Legenda została utrwalona w herbie Rzymu, który przedstawia wilczycę karmiącą dwóch chłopców. Co ciekawe, wzmianka o Romulusie znajduje się również w księgach historycznych.

wszystkie Sabinki i zamknęli je w swych domach. Gdy oszukani goście dowiedzieli się o podstępie, poprzysięgli zemstę. Okazało się jednak, że Sabinki wcale nie chcą wracać do swych domów i wolą zostać z Rzymianami. W ten oto sposób oba ludy połączyły się i od tego momentu miasto rozwijało się aż do osiągnięcia niezwyklej potęgi.

Czasy republiki i podboje rzymskie

Ostatnim królem Rzymu był wywodzący się z plemienia Etrusków Tarkwiniusz Pyszny, który doszedł do władzy po zamordowaniu poprzedniego władcy, swego teścia. Jego okrutne rządy budziły powszechne niezadowolenie. Kiedy jego syn dopuścił się gwałtu na żonie rzymskiego patrycjusza, wybuchło powstanie i król został wygnany

z miasta. Miało to miejsce w 509 r. p.n.e., od tego czasu Rzym stał się republiką rządzoną przez dwóch konsulów.

Już wtedy słynne siedem wzgórz znajdowało się w obrębie murów miasta. Co więcej, zabudowę rozplanowano zgodnie z kierunkami stron świata. Nad miastem królowało wzgórze Kapitol, na którym wzniesiono świątynie najważniejszych bóstw. Miało to zapewnić ochronę jego mieszkańcom. Protekcja bogów, a także dogodne położenie miasta sprawiły, że Rzymianie, czując swą silną pozycję, wyruszyli na podbój pobliskich terenów.

W V w. p.n.e. Rzym sprzymierzył się z innymi miastami łatyńskimi przeciwko Sabinom, stając się stopniowo dominującą siłą w Lacjum. W 387 r. p.n.e. na miasto napaśli Galowie, ale wkrótce to właśnie Rzym

rozpoczął długą serię podbojów. Najpierw zagarnął Etrurię, potem na północ od niej terytoria Galów, na południu odepchnął inne plemiona latyńskie i Samnitów. W początkach III w. p.n.e. ponad połowa Półwyspu Apenińskiego znajdowała się już pod władzą Rzymu.

Po podboju Italii rozpoczęła się rzymska ekspansja na Półwyspie Iberyjskim i w Afryce. Przełomowym momentem było (głównie w sensie symbolicznym) zniszczenie w 146 r. p.n.e. Kartaginy, z którą Republika Rzymska toczyła wojny (tzw. wojny punickie) od ponad wieku. Niedługo po tym został podbity Korynt.

Dotychczasowe instytucje państwowe okazały się zupełnie nieprzystające do nowej rzeczywistości. Zmieniło się bowiem nie tylko rzymskie społeczeństwo, głównie poprzez wzbogacenie się i umocnienie pozycji patrycjusza oraz masowy napływ niewolników z sukcesywnie podbijanych ziem, ale także kultura, przejmująca z czasem coraz więcej elementów od podbitych Greków.

Od triumwiratu do pryncypatu

W I w. p.n.e. coraz częściej sięgano po dyktaturę, niegdyś stosowaną jedynie w okresach poważnego zagrożenia, w celu przyspieszenia i usprawnienia podejmowania kluczowych dla całego państwa decyzji. Początkowo dyktator mianowany był jedynie na sześć miesięcy, jednak w 82 r. p.n.e. Sulla został dyktatorem na czas nieograniczony, podobnie stało się w przypadku Juliusza Cezara w 49 r. p.n.e.

Juliusz Cezar był przede wszystkim znakomitym strategiem wojennym. Zasłynął również jako ten, kto zreformował kalendarz, dzieląc rok na 12 miesięcy. Skupiwszy się na zewnętrznych podbojach, imperator Juliusz Cezar nie zauważył, że sytuacja w Rzy-

mie przybiera dla niego niekorzystny obrót. W 44 r. p.n.e. padł ofiarą spisku.

Jedynowładztwo, zapoczątkowane przez Cezara, miało zostać umocnione przez jego następcę Oktawiana Augusta. Zmieniły się tylko instytucje, przy pomocy których sprawowano tę formę władzy. Początkowo Oktawian August zawarł tzw. triumwirat, układ z Antoniuszem i Lepidusem, mający na celu przejęcie władzy nad państwem (gwoli ścisłości był to drugi triumwirat w historii Rzymu, pierwszy tworzyli Cezar, Pompejusz i Krassus). Później, po rozpadzie triumwiratu i pokonaniu Antoniusza pod Akcjum, Oktawian przyjął tytuł pierwszego senatora republiki (*princeps senatus*), od którego pochodzi nazwa nowej formy rządów w Rzymie – pryncypat.

Początkowo zachowane zostały wszystkie instytucje i urzędy republikańskie, ponieważ oficjalnie państwo nadal pozostało republiką. Princeps zgromadził jednak w swym ręku kluczowe urzędy, co umożliwiło mu sprawowanie całkowitej władzy. Oktawiana Augusta uważa się również za pierwszego cesarza Imperium Rzymskiego, który znacznie umocnił pozycję Rzymu jako ośrodka miejskiego.

Za czasów Oktawiana Augusta granice państwa poważnie się rozszerzyły, przesuając się nad Ren i Dunaj w Europie, Eufrat w Azji i pustynie w Afryce. Największy obszar Cesarstwo Rzymskie zajmowało za panowania Trajana, w początkach II w. n.e. Za rządów tego właśnie imperatora w Rzymie powstało wiele budowli, których fragmenty można podziwiać do dzisiaj. Niestety, z czasem imperium zaczęło chylić się ku upadkowi. Wraz ze śmiercią cesarza Marka Aureliusza coraz bardziej pogłębiał się kryzys gospodarczy i polityczny (ten ostatni spowodowany był głównie pogarszającym się funkcjonowaniem pryncypatu uzależniającego się od wojska).

Tetrarchia, podział i upadek cesarstwa

Reorganizacja cesarstwa dokonała się dopiero za cesarza Dioklecjana (284–305), który podzielił cesarstwo na część wschodnią i zachodnią. Sam władał częścią wschodnią, zachodnią natomiast oddał ustanowionemu współrządcy Maksymianowi. Obaj przyjęli tytuł „Augusta” i mieli rządzić przy pomocy i współpracy dwóch cesarów (to nazwa urzędu). Wprowadzona przez Dioklecjana tetrarchia prowadziła jednak do stopniowego podziału cesarstwa. Ostatecznie nastąpiło to po śmierci Teodozjusza w 395 r. Powolny rozkład społeczeństwa rzymskiego osłabił znacznie granice państwa, ułatwiając inwazję plemionom barbarzyńskim. W V w. na Rzym najechali najpierw Wizygoci pod wodzą Alaryka (410), a następnie Wandalowie dowodzeni przez Genzeryka (455). W 476 r. ostatni cesarz Imperium Zachodniorzymskiego Romulus Augustulus został pozbawiony władzy przez zbuntowane legiony dowodzone przez Odoakra, którego obrano władcą królestwa germańskiego, powstałego na gruzach cesarstwa.

Podbój imperium sprawił, że znaczenie samego Rzymu bardzo zmalało. Królestwo Odoakra, a następnie ostrogockie królestwo

Teodoryka rządzone było z Rawenny, nie z Rzymu, którym zaczął ponownie zarządzać senat. Działo się tak do 536 r., kiedy to cesarz wschodniorzymski Justynian zajął Rzym, rozpoczynając tym samym wojnę między Bizancjum a Ostrogotami, w wyniku której Rzym ostatecznie przypadł Cesarstwu Wschodniorzymskiemu. Formalnie władzę w mieście nadal sprawował senat, kontrolowany jednak przez przebywającego w Rawennie prefekta i innych urzędników bizantyjskich.

Coraz większą władzę i autorytet zdobywał biskup Rzymu, rozpoczynając erę religijnej dominacji Wiecznego Miasta. Odtąd to przede wszystkim papieże decydowali o losach Rzymu, a niejednokrotnie i świata.

Koniec VI w. był naznaczony klęskami. Miasto ucierpiało na skutek powodzi, następnie zarazy, by w końcu stać się terenem walk z Gotami. W 598 r. papieżowi Grzegorzowi I udało się zawrzeć pokój, ale musiał poradzić sobie z szerzącą się biedą i głodem. Rzym formalnie nadal pozostawał zależny od Cesarstwa Wschodniorzymskiego, a zwłaszcza od żywności pochodzącej z posiadłości bizantyjskich na Sycylii, ale w ciągu VII i VIII w., głównie z powodu doktrynalnych różnic religijnych, zaczął się od niego coraz bardziej oddalać.

▼ Bazylika Maksencjusza

Kup książkę

Poleć książkę

Państwo Kościelne

Wreszcie w VIII w. Rzym został wyłączony z Bizancjum. Aby obronić miasto przed Longobardami, papież Stefan III musiał szukać pomocy u króla Franków Pepina Krótkiego, który doprowadził w 756 r. do utworzenia Państwa Kościelnego. W IX w. papież Leon IV nakazał otoczyć Rzym murami obronnymi.

Papieże mieli coraz większą władzę i nie-rzadko narzucali swoją dominację władcom świeckim, królom czy cesarzowi. Działo się tak zwłaszcza od pontyfikatu Grzegorza VII, kiedy to rozpoczął się między papieżem a cesarzem Henrykiem IV spór o to, komu przysługuje prawo mianowania biskupów, czyli tzw. spór o inwestyturę. Nawet zawarty w 1122 r. konkordat wormacki, przyjmujący rozwiązanie kompromisowe, nie zakończył ostatecznie tego konfliktu.

Papieże stawiali się nie tylko głową Kościoła katolickiego, ale w coraz większym stopniu także świeckimi władcami o coraz większym autorytecie w skali ogólnoeuropejskiej. Począwszy od XVI w. większość państw Europy, w tym liczne bogate państwka włoskie, była w stanie prowadzić własną, niezależną od papieżstwa politykę. Rola Rzymu zmniejszyła się w tym czasie znacznie, zwłaszcza od kiedy siedziba papieżstwa została przeniesiona do Awinionu (tzw. awiniońska niewola papieży), co wiązało się także z podporządkowaniem papieżstwa Francji. Rzym w tym czasie, pozbawiony protekcji Kościoła, nękany był licznymi konfliktami wewnętrznymi, które wyniszczały i tak już osłabione społeczeństwo. Sytuacja zmieniła się po powrocie papieża do jego pierwotnej siedziby.

Przywrócenie w Rzymie władzy papieskiej (1377) zbiegło się z początkami renesansu w sztuce. Wieczne Miasto zaczęło wkrótce konkurować w dziedzinie architektury i sztuki z niekwestionowaną stolicą renesansu, Florencją Medyceuszy. Rzym rozkwitał na nowo, odzyskując utraconą niegdyś potęgę. Co cie-

▲ Rzeźba anioła na Ponte Sant'Angelo

kawe, sama instytucja papieżstwa przeżywała swego rodzaju kryzys. Papieże z przewodników duchowych stali się żądnymi władzy, sprytnymi i niejednokrotnie okrutnymi strategami politycznymi. Spiski, podstępny, morderstwa, rozkład moralny towarzyszyły na każdym kroku zwierzchnikom Kościoła. Po dziś dzień znana jest historia papieskiej rodziny Borgiów, która z powodu licznych skandali zyskała niechlubną sławę. W tle okrutnych rozgrywek politycznych rozkwitała sztuka. Papieże bardzo chętnie patronowali artystom. Wśród biskupów Rzymu, którzy zasłynęli jako mecenas sztuki, warto wymienić Pawła II, Sykstusa V czy wreszcie Juliusza II, który patronował powstaniu jednego z największych skarbów kultury, podziwianej do dziś Kaplicy Sykstyńskiej. Przepych papieskich pałaców przyciągał wybitne postaci świata sztuki i architektury. To wtedy tworzyli Leonardo da Vinci, Michał Anioł czy Rafael.

Papieże odegrali również niezwykle istotną rolę w ufortyfikowaniu miasta. Wiele

Watykan

To najmniejsze państwo świata zajmuje 44 ha i jest siedzibą najwyższych władz Kościoła katolickiego.

Z Watykanem bez wątplenia kojarzą się plac i Bazylika św. Piotra.

★ **Plac św. Piotra** (Piazza San Pietro) od ponad tysiąca lat pełni rolę centrum chrześcijaństwa. Jest to największy plac na świecie. Ma kształt doskonałej elipsy, której długość wynosi 240 m. Kolumnada okalająca plac oraz figury świętych i męczenników są dziełem Berniniego. Od końca XVI w. dwie połowy elipsy otaczającej plac składają się z czterech rzędów kolumn doryckich. W sercu placu stoi **egipski obelisk** sprowadzony do miasta przez cesarza Kaligulę. Na szczycie obelisku przechowywane są relikwie Krzyża Chrystusa. Dwie symetryczne fontanny na placu zaprojektowali Bernini i Maderna. Przy końcu owalnej części placu znajduje się **Brama Spizowa** pilnowana przez gwardzistów szwajcarskich, a dalej **Schody Królewskie**, zaprojekto-

Informator

Zwiedzanie **Bazyliki św. Piotra** jest możliwe wyłącznie w odpowiednim stroju – ramiona i kolana muszą być zakryte, nie należy zabierać ze sobą niebezpiecznych przedmiotów, np. noży, gdyż przed wejściem odbywa się szczegółowa kontrola z użyciem wykrywacza metali, a bagaż jest przesiewiany.

wane przez Berniniego. Konstrukcja placu jest symboliczna i odzwierciedla ramiona Chrystusa-Kościoła, który pragnie przygarnąć wszystkich ludzi. Plac niemal zawsze jest pełen turystów, lecz szczególnie liczne rzesze pielgrzymów przybywają tu w niedzielę o godzinie 12.00, kiedy odbywa się tradycyjna uroczystość zwana **Angelus** (Anioł Pański), a papież osobiście błogosławi tłumy zebrane na placu.

★ **Bazylika św. Piotra** ⓘ Basilica Pale di San Pietro in Vaticano, www.vatican.va, codz. X–III 7.00–18.30, IV–IX 7.00–19.00, wstęp bezpl., kopuła codz. X–III 8.00–17.00,

▼ Plac św. Piotra

IV–IX 8.00–18.00, 8 EUR (wejście po 551 schodach, 10 EUR wjazd na taras i wejście po 320 schodach) wedle tradycji stoi w miejscu ukrzyżowania i pochówku św. Piotra, uznawanego przez katolików za pierwszego papieża. Na miejscu męczeńskiej śmierci Piotra Apostoła w 67 r. cesarz Konstantyn kazał wznieść kościół. Dawniej mieścił się tutaj cyrk Kaliguli, gdzie poniosło śmierć wielu chrześcijan. Obecny budynek, który powstawał od początku XVI w. na życzenie papieża Juliusza II, wg projektu Bramantego, jest dziełem wielu artystów – pracowali tu, oprócz wymienionego architekta, także Rafael, Sangallo, a od 1546 r. Michał Anioł i Bernini. Za datę rozpoczęcia budowy bazyliki w jej obecnym kształcie uważa się rok 1506, kiedy to papież Juliusz II powierzył prace Donato Bramantemu. Ogromną **kopułę** bazyliki zaprojektował sam Michał Anioł. **Fasadę** wykonał Carlo Maderna, który przekształcił również plan bazyliki z krzyża greckiego na łaciński. Bazylika została konsekrowana w 1626 r. Obecnie jest to drugi co do wielkości, po bazylice Matki Boskiej Królowej Po-

▼ Plac św. Piotra

Informator

Należy pamiętać, że bezpośrednio przed **grobem papieża Jana Pawła II** nie można się zatrzymywać. Dla tych, którzy chcą poświęcić chwilę na modlitwę, jest wyznaczone specjalne miejsce oznaczone barierkami.

koju w Jamusukro – stolicy Wybrzeża Kości Słoniowej, kościół chrześcijański na świecie. Dłuższe ramię krzyża bazyliki ma 210 m, a wysokość kopuły wynosi 136 m.

Na fasadzie znajdują się **rzeźby Berniniego** (*Chrystus oraz apostołowie*), a po dwóch stronach podwyższenia schodów – św. Piotr (z kluczami) i św. Paweł (z mieczem). Wejście do bazyliki poprzedza **portyk** Maderny. Do środka prowadzi pięć bram: z prawej strony to Brama Święta, otwierana jedynie podczas celebracji roku jubileuszowego (upamiętnia ona słowa Chrystusa: „Ja jestem Bramą, kto przeze mnie przejdzie, będzie zbawiony”), następnie Brama Sakramentów

(XX w.), środkowa, renesansowa Brama Filarete, Brama Dobra i Zła (XX w.). Ostatnia to Brama Śmierci dedykowana papieżowi Janowi XXIII.

Wnętrze bazyliki jest niezwykle harmonijne, ale zwiedzających świątynię po raz pierwszy może przytłoczyć ogrom tego miejsca. Aby dokładnie obejrzeć wszystkie skarby we wnętrzu kościoła, trzeba mieć naprawdę sporo czasu. Będąc jednak w Bazylice św. Piotra, na pewno nie można pominąć jednej z najszlachetniejszych rzeźb, a mianowicie **Piety Michała Anioła**. Znajduje się ona zaraz po prawej stronie od wejścia. Tuż obok w **kaplicy św. Sebastiana** znajduje się umieszczony w ołtarzu skromny **grób papieża św. Jana Pawła II** (przeniesiony w to miejsce w 2011 r. z Grot Watykańskich).

Następnie należy zajrzeć do **kaplicy Świętego Krzyża** i **kaplicy Najświętszego Sakramentu**, gdzie znajduje się jedyne w bazylice malowidło ściennie (*Święta Trójca*). Baczne oko zauważy na pewno, że reszta pięknych obrazów zdobiących kościół to mozaiki. Prawą nawą z łatwością można

dotrzeć do **ołtarza głównego**, pod którym znajduje się **grób św. Piotra**. Nad nim rozciąga się przepiękny **baldachim z brązu**, wykonany przez młodego Berniniego. Baldachim podtrzymują fantazyjnie poskręcane kolumny. Nad grobem świętego znajduje się ołtarz główny, przy którym msze święte może odprawiać tylko papież bądź osoby wskazane przez niego. Msze odprawiane są też w bocznych kaplicach bazyliki. Stojąc przed ołtarzem, warto spojrzeć w górę, by móc podziwiać **kopułę bazyliki** w całym jej przepychu. Ogromną konstrukcję wspierają filary pilnowane przez **figury** św. Longina, Andrzeja, Heleny i Weroniki. Szczególnie dynamiczna i piękna jest **rzeźba św. Weroniki** trzymającej w ręku słynną chustę, którą otarła twarz Chrystusowi. Natomiast figura św. Longina wyszła spod dłuta Berniniego. Blisko baldachimu usytuowany jest **posąg** siedzącego **św. Piotra** (autorstwa Arnolfa di Cambio), który unosi rękę w geście błogosławieństwa. Tradycją jest całowanie stopy świętego przez pielgrzymów przybywających do bazyliki. W tyle, za ołtarzem głów-

Kup książkę

Poleć książkę

Kampania (Campania) to jeden z najpiękniejszych i najciekawszych regionów Włoch, ziemia tysiąca sprzeczności, jednocześnie uwielbiana i krytykowana. Jej kwintesencją jest Neapol, największe miasto południowych Włoch, stolica regionu i ojczyzna... pizzy, która smakuje tu jak nigdzie indziej na świecie. Kampania, ze swoim wspaniałym wybrzeżem rozciągającym się wzdłuż Morza Tyrreńskiego oraz malowniczymi wyspami,

była ulubionym miejscem wypoczynku już w starożytnym Rzymie. Tutejsze skały, grotty i wulkany, z wciąż czynnym Wezuwiuszem, stały się scenografią wielu mitów. Z różnorodnej kultury Kampanii czerpią współczesna muzyka i teatr. Dania miejscowej kuchni oparte są na pomidorach, produkowanej tu *mozzarella di bufala* oraz rybach i owocach morza. Wśród tutejszych win warto wymienić charakterystyczne Aglianico.

Caserta

Miasto kontrastów, w którym ładne, zielone dzielnice sąsiadują ze zniszczonymi osiedlami. Niegdyś siedziba biskupstwa i letnia rezydencja królów Neapolu, a obecnie strefa wpływów włoskiej Camorry. Większość turystów przybywa do Caserty, aby zobaczyć wspaniały Pałac Królewski wzniesiony w XVIII w. dla dynastii Burbonów, zabytek uznawany za jeden z najpiękniejszych tego typu obiektów na świecie.

HISTORIA

Pierwszą osadę, pod nazwą Galatia, w miejscu dzisiejszej Caserty założyli już w IX w. p.n.e. Etruskowie. Pod panowaniem Longobardów, a następnie Normanów w miejscu obecnego centrum wznosiła się wieża, a funkcje głównego ośrodka pełniła Casertavecchia, górująca nad okolicą część położona na zboczach gór Tifatini. Dopiero w czasach renesansu, po zdobyciu władzy przez książąt Aquaviva, centrum miasta zostało przeniesione w aktualne miejsce. Po śmierci ostatniej księżnej z rodu Aquaviva Caserta została sprzedana władzającym w Neapolu Burbonom. Aż do początku XX w. Caserta była niewielką osadą wokół pałacu.

WARTO ZOBACZYĆ

Najważniejszym zabytkiem Caserty jest

★ **Pałac Królewski**, zwany **La Reggia**

📍 www.reggiadicaserta.beniculturali.it, śr.–pn. apartamenty 8.30–19.30, park od 8.30, I do 16.00, II do 16.30, III do 17.00, IV–IX do 19.00, X do 17.30, XI–XII do 15.30, ostatnie wejście 1 godz. przed zamkn., ogród angielski od 8.30, I do 15.00, II do 15.30, II do 16.00, IV–X do 18.00, XI do 15.00, XII do 14.30; 9 EUR wstęp do pałacu, 12 EUR wstęp do pałacu, parku i ogrodu angielskiego, 10 EUR wstęp

▼ Pałac Królewski

Kup książkę

Poleć książkę

do parku i ogrodu, bilet dwudniowy (popołudnie i następny dzień) 15 EUR, os. w wieku 18–25 lat i nauczyciele zniżka 50%, os. poniżej 18 i powyżej 65 lat bezpł., w 1. nd. mies. pałac bezpł., park 5 EUR. Pałac wzniesiono według projektu Luigiego Vanvitellego na życzenie Karola III Burbona. Budowla miała przyćmić rozmiarami i świetnością królewskie rezydencje w Madrycie i Wersalu, ostatecznie jednak rodzina królewska nigdy tu nie zamieszkała. Pałac, posiadający 1200 sal, wzniesionych wokół czterech ogromnych dziedzińców, 1790 okien, 34 klatki schodowe, zdumiewa do dziś i inspiruje twórców z całego świata.

Wizyta w La Reggia obejmuje zwiedzanie pokoi królewskich, bogato zdobionych obrazami, marmurami i meblami z epoki, biblioteki, pinakoteki i majestatycznych schodów. Wart uwagi jest także dworski teatr, **Teatro di Corte**, doskonały przykład XVIII-wiecznej architektury teatralnej. Na terenie pałacu działa wiele muzeów. W **Museo dell'Opera** znajdują się m.in. szkice Vanvitellego przybliżające dzieje i etapy powstawania pałacu. Z kolei w **Muzeum Sztuki Współczesnej Terrae Motus** można obejrzeć m.in. niektóre prace Andy'ego Warhola.

Pałac otacza rozległy park z fontannami, kaskadami i klasycznymi posągami, podzie-

lony na dwie części: ogród w stylu włoskim i angielskim. Park najlepiej zwiedzać na rowerze, który można wypożyczyć w pobliżu wejścia do pałacu. Znajduje się tu sporo zabytkowych **fontann** (np. fontanna Margherity, Delfinów, Antycznego Pasterza, Eola, Wenus i Adonisa czy Ceres), spośród których wyróżnia się **fontanna Diany i Akteona**, do której spływają strumienie wodospadu, tzw. **Grande Cascata**. Spacerując po parku, warto zatrzymać się przy **Castelluccia**, małej fortecy, miejscu zabaw dzieci z rodu Burbonów. Nieopodal pałacu wznosi się **kościół San Francesco di Paola**, gdzie pochowany został Vanvitelli.

W centrum Caserty przy **Piazza Vanvitelli** (stoi tu poświęcony architektowi pomnik) znajduje się **Stary Pałac** (Palazzo Vecchio lub Palazzo del Governo). Wzniesiony przez ród Aquaviva, a przebudowany przez Vanvitellego; przed budową La Reggia był pierwotną siedzibą Burbonów.

Niedaleko, bo na rogu reprezentacyjnej **Via Mazzini**, znajduje się **kompleks klasztorny San Agostino**. Wzniesiony w XV w. klasztor zakonu augustianów został w 1750 r. przebudowany przez Luigiego Vanvitellego, który wykorzystał te same materiały, jakich

Kup książkę

Poleć książkę

Rajskie wyspy

Ischia

Ischia to położona niedaleko Neapolu największa wyspa archipelagu Wysp Flegrejskich (Isole Flegree). Zwana zieloną wyspą, pełna stromych ścieżek, skał i białych domków ma niepowtarzalny, śródziemnomorski klimat, który zachwyca turystów z całego świata, przez co w lecie jest niezwykle zatłoczona.

Najbardziej charakterystycznym punktem wyspy jest przypominająca wulkan góra Epomeo (787 m n.p.m.), która powstała w wyniku erupcji, ale nigdy nie miała aktywnych kraterów. Ze szczytu wzniesienia widać Zatokę Neapolitańską i jej wyspy oraz górę Procida wraz z Campi Flegrei. Główną atrak-

Informacja turystyczna

◆ Piazza Trieste e Trento 9, tel.: +39 081 507423, www.ischia.it

Dojazd

Na wyspę można dostać się promem (13,20–14,30 EUR) lub wodolotem (19,80 EUR) z Neapolu (z Porta di Massa lub Molo Beverello) i Pozzuoli.

cją Ischii są termy, których leczniczy charakter znany był już starożytności. Najpierw Grecy, a następnie Rzymianie budowali tu uzdrowiska dla rannych żołnierzy i chorych. Zapomniane w średniowieczu termy zostały odkryte w okresie renesansu, a od XIX w. zaczęły przyciągać turystów z całego świata.

Kup książkę

Poleć książkę

Kolejną atrakcją Ischii są niezwykle czyste morze i piękne plaże. Niestety, z roku na rok ze względu na licznie przybywających tu turystów wyspa traci swoje naturalne dziewicze piękno i zaczyna powoli wyglądać jak przeludniony kurort.

WARTO ZOBACZYĆ

Na wyspie znajduje się kilka wiosek, z których największa i najchętniej odwiedzana przez turystów nazywa się tak samo jak wyspa. Kolejnym ważnym ośrodkiem jest Forio. Spokojniejsze miejscowości to Lacco Ameno, Casamicciola, Sant'Angelo, Barano i Serrara Fontana.

Osada **ISCHIA** podzielona jest na dwie dzielnice: Ischia Ponte i Ischia Porto, w której jak sama nazwa wskazuje znajduje się port. Jest to dość komercyjna dzielnica, w której podczas wakacji kwitnie życie nocne. Natomiast w rejonach mostu (Ischia Ponte) znajduje się jeden z najciekawszych zabytków na wyspie, ★ **Zamek Aragoński** (Castello Aragonese), codz.: latem 9.00–20.00, zimą do 16.00, 10 EUR, os. w wieku 10–14 l.

Główne ośrodki termalne na Ischii

- ◆ **Castiglione**, Casamicciola Terme, Via Castiglione 62, tel.: +39 081 982551, www.termecastiglione.it, 9.00–19.00, 27 EUR cały dzień, 9 EUR dzieci 2–12 lat, 23,50 EUR od godz. 13.00, 3 EUR na 1 godz. przed zamknięciem, w sierpniu o 2 EUR drożej.
- ◆ **Ogrody Posejdon** (Giardini di Posejdon), Forio, www.giardiniposeidon-terme.com, od IV–X 9.00–19.00, XI–III 9.00–18.30, 32 EUR, 34 EUR w VIII. 22 baseny lecznicze, basen olimpijski i plaża.
- ◆ **Negombo**, Lacco Ameno, www.negombo.it, ekskluzywne termy i zarazem swoisty ogród botaniczny.

6 EUR, do 9 l. bezpł.. Twierdza, zbudowana już w czasach antycznych Greków, pod rządami władców z dynastii aragońskiej przeszła gruntowną przebudowę (XV w.). To wtedy został skonstruowany fortyfikowany most łączący wysepkę, na której wznosi się zamek, z portem. Naprzeciwko zamku, w **zatoce Cartaromana**, w pięknym ogrodzie stoi XV-wieczna wieża ★ **Torre Guevara**, przykład

Kup książkę

Poleć książkę

Neapol

Neapol (Napoli), stolica regionu i prowincji, siedziba kilku znaczących uniwersytetów, trzecia pod względem liczby mieszkańców włoska metropolia, największa i najważniejsza aglomeracja południa Włoch, to miasto, które wzbudza sporo kontrowersji. Jedni są w nim zakochani, inni nie mogą go znieść. Neapol to nie tylko wspaniałe zabytki i prawdopodobnie najsmaczniejsza na świecie pizza, ale także swego rodzaju zjawisko i specyficzna mentalność, pewien ukształtowany przez wieki sposób myślenia i postępowania.

Neapol to chaos i brak reguł, które mogą oneśmiać i przyprawiać o lekki zawrót głowy. Jeśli przed wizytą w Nepalu mieliśmy kontakt wyłącznie z północnymi regionami Włochami, trudno będzie nam uwierzyć, że to wciąż ten sam kraj.

To także miasto o długiej i niezwykle bogatej historii oraz ciągle żywej kulturze.

HISTORIA

Wg legendy Neapol powstał w miejscu, w którym mityczna syrena Partenope postanowiła dokonać żywota. I to właśnie jej miasto zawdzięcza swoją pierwszą, nadaną przez Greków, nazwę, czyli *Partenopolis*. Jednak, jak wskazują znaleziska archeologiczne,

pierwsze osady istniały tu już w eneolicie (ok. 3 tys. lat p.n.e.), jeszcze przed przybyciem greckich kolonizatorów z pobliskiej Kume (VIII w. p.n.e.).

Założone przez Greków *Partenopolis* zostało w V w. p.n.e. przemianowane na *Paleopolis* („stare miasto”), co miało odróżnić je od nowo powstałej w sąsiedztwie kolonii, czyli *Neapolis* („nowe miasto”). W 326 r. *Neapolis* zostało przejęte przez Rzymian i stało się ważnym ośrodkiem kulturalnym i naukowym, pozwalającym na bezpośredni kontakt z bogatą cywilizacją grecką. Było także miejscem wypoczynku wielu rzymskich urzędników państwowych.

Po upadku Rzymu Neapol wraz z okolicznymi ziemiami stał się księstwem, któremu, mimo inwazji Longobardów i przejścia pod władzę Bizancjum, udało się utrzymać względną niezależność. W 1137 r. miasto dostało się pod panowanie Normanów i zyskało status jednego z ważniejszych portów na Południu. Fryderyk II Hohenstauf otworzył w Neapolu w 1224 r. pierwszy prywatny i świecki uniwersytet (założony wcześniej uniwersytet w Bolonii podlegał papieżowi). Kolejny władca, Karol I Andegaweński, przeniósł stolicę Królestwa Sycylii do Neapolu. Po Andegawenach władzę zdobyła dynastia Ara-

Kup książkę

Poleć książkę

gonów, za panowania której nastąpił rozkwit i rozwój urbanistyczny miasta.

Następnie Neapol przeszedł pod panowanie hiszpańskie i w latach 1503–1707 funkcjonował jako Wicekrólestwo Hiszpanii. Po krótkich rządach austriackich (1707–34) na tron Neapolu wstąpili Burbonowie, których rządy trwały aż do zjednoczenia Włoch (1859) i doprowadziły miasto do wielkiej świetności.

W okresie II wojny światowej miało tu miejsce słynne powstanie przeciwko nazistom, znane jako „quarto giornate di Napoli” („cztery dni Neapolu”).

WARTO ZOBACZYĆ

Bardzo prawdopodobne, że wizytę w Neapolu zaczniemy od **Piazza Garibaldi**, placu przy którym znajdują się dworzec kolejowy i autobusowy oraz duży parking. By dotrzeć stąd do starego miasta, powinniśmy skierować się na **Corso Umberto**. Następnie trzeba na **Piazza Nicola Amore** skręcić w **Via Duomo**, drogę prowadzącą do katedry.

Katedra

Neapolitańska ★ **katedra** 📍 pn.–sb. 8.30–13.30 i 14.30–20.00, nd. 8.30–13.30 i 16.30–19.30, wstęp bezpł. została wzniesiona w XIII w. przez Karola I na miejscu wcześniejszych bazylik Santa Restituta (IV w.) oraz del Salvatore (VI w.). Oryginalna fasada, zniszczona wraz z dzwonnica podczas trzęsienia ziemi w XIV w., była parokrotnie przebudowywana. Obecna neogotycka forma została jej nadana w 1905 r. Wzdłuż fasady można wciąż podziwiać oryginalne XV-wieczne portale i figurę Madonny w lunecie. Trzynawowe, gotyckie wnętrze na planie krzyża rzymskiego zostało bogato ozdobione w duchu baroku.

Z lewej, bocznej nawy przechodzi się do **bazyliki Santa Restituta**, pozostałości pier-

▲ Katedra w Neapolu

wotnej świątyni, w której po prawej stronie znajduje się **baptysterium** San Giovanni in Fonte z IV–V w. z mozaikami na kopule. Jest to najstarszy tego typu obiekt w Europie. Z bazyliki można przejść do **greckich i rzymskich ruin** 📍 9.00–12.30 i 16.30–19.00, w nd. i święta 9.00–13.00; 1,50 EUR. Warte zobaczenia jest **kaplica San Gennaro** z XVII w., nad którą pracowali najwybitniejsi artyści epoki. Na kopule można obejrzeć *Raj* Lanfranco, w lunetach oraz na centralnym i lewym ołtarzu freski Domenichina, z kolei na prawym ołtarzu malowidła przedstawiające św. Januarego, autorstwa Ribery.

Przy katedrze działa **Muzeum Skarbu San Gennaro** 📍 **Via Duomo 149**, www.museosangennaro.com, pn.–wt. i czw.–sb. 9.00–17.00, nd. i święta do 18.30; 10 EUR, ulg. 6 EUR.

Na wschód od Via Duomo

W pobliskim **pałacu Donnaregina** ma siedzibę **Muzeum Sztuki Współczesnej Donna Regina**, zwane w skrócie **MADRE** 📍 **Via Settembrini 79**, www.madrenapoli.it, pn.–sb. 10.00–19.30, nd. 10.00–20.00, wt. zamkn.; 8 EUR, 4 EUR ulgowy, pn. wstęp bezpł. Na prostopadłej **Via Tribunali** znajduje

W cieniu wulkanów

Wezuwiusz

Jeden z najświeższych wulkanów na świecie i jedyny aktywny wulkan lądowy w Europie (1277 m n.p.m.). I choć od 1944 r. pozostaje w uśpieniu, rząd włoski ma gotowe plany ewakuacji na wypadek jego niespodziewanej erupcji. Zbocza tej „żywej” góry nigdy nie zostały opuszczone m.in. ze względu na niezwykłą żyzność tutejszych ziem. U jego stóp leży Neapol, liczący 1,5 miliona mieszkańców. Zdaniem naukowców kolejny wybuch jest tylko kwestią czasu. Co ciekawe, Rzymianie do czasu pierwszego wybuchu w 79 r. wierzyli, że jest to zwykła góra. Zbocza wulkanu porastał gęsty las, a krater, który dziś jest dobrze widoczny, był wówczas przysypany. Na skutek pierwszej erupcji wulkanu zostały zalane błotem wulkanicznym Herkulanum i Stabia, a teren Pompejów pokryła warstwa pumeksu.

Na Wezuwiuszu zostało w 1841 r. otwarte pierwsze na świecie, i do dziś działające, obserwatorium wulkanologiczne. Cały obszar Wezuwiusza objęty jest ochroną parku narodowego rozciągającego się na przestrzeni 8 tys. ha, a służby parkowe organizują cykliczne wyprawy z przewodnikiem. Więcej szczegółów znajdziemy na stronie www.vesuviopark.it.

Dojazd: Najłatwiej **samochodem** autostradą A3 (zjazd Ercolano lub Torre del Greco). Można tu także dotrzeć **pociągiem** sieci Ferrovia Circum-vesuviana, liniami Neapol–Torre Annunziata, Neapol–Sorrento, Neapol–Poggioreale–Sarno, Neapol–Ottaviano–Sarno.

Solfatara

Leżąca na terenie Campi Flegrei Solfatara zwana była przez starożytnych „kuźnią Hefajstosa”. Jest to ogromny (o średnicy ok. 250 m) krater wulkaniczny, nieczynny od ponad tysiąca lat, z którego nieustannie ulatniają się wyciewy. Są to lotne składniki magmy wulkanicznej, głównie pary wodnej, dwutlenku węgla i siarkowodoru, z którego wytrąca się siarka. Tego typu zjawiska są powszechnie, od nazwy włoskiego karteru, określane solfatarami. Gazy Solfatary nie są jednak niebezpieczne i od wieków były używane w celach leczniczych.

Najważniejszymi atrakcjami krateru są la Fangaia i la Bocca Grande (główna fumarola, czyli otwór w ziemi, z którego wydobywa się para), a także studnia z wodą mineralną i stare piece używane niegdyś jako naturalne sauny.

Dojazd: Do Solfatary można dojechać z Neapolu **metrem** do stacji Pozzuoli–Solfatara albo **autobusem** linii 152, także M1, oraz **samochodem** autostradą A1 Rzym–Neapol (zjazd nr 11 w Agnano).

Kup książkę

Poleć książkę

Amalfi

Dawniej najważniejszy port handlowy południowej Italii i najstarsza republika żeglarska, a obecnie jedna z najpopularniejszych włoskich miejscowości wypoczynkowych, przyciągająca rokrocznie miliony turystów z całego świata, z których niewielu wie, że w Amalfi wynaleziono kompas i opracowano pierwszy kodeks morski.

Amalfi leży na skalistych zboczach Wybrzeża Amalfitańskiego – jest to teren wciąż dzikiej przyrody, sąsiadujących z morzem górskich stoków, licznych grot, zatok i pięknych plaż.

HISTORIA

Według legendy kamień węgielny pod budowę miasta miał położyć Herkules. Źródła historyczne podają, że zostało ono założone na przełomie VI i VII w. przez potomków uciekinierów z upadającego Rzymu. W średniowieczu Amalfi było jedną z najbogatszych włoskich republik marynarskich, co upamiętnia flaga Włoskiej Floty Wojaskowej, na której widnieje m.in. herb Amalfi. Ślady dawnej

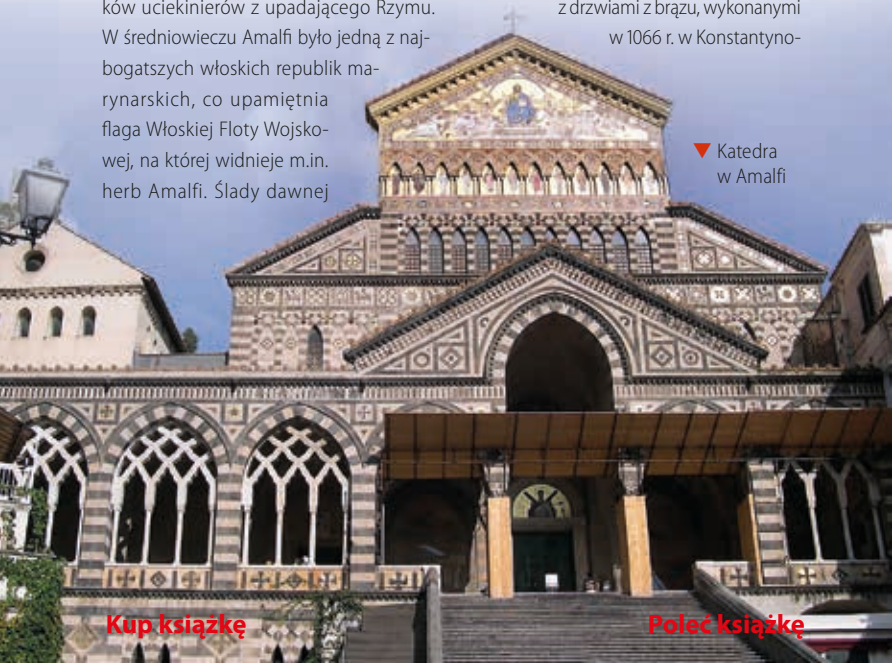
potęgi miasta odnajdziemy także w Watykanie, gdzie można zobaczyć fresk Rafała przedstawiający zasługi amalfitańskiej floty w bitwie przeciw muzułmanom pod Ostią w 849 r.

Szczyt świętności Amalfi przypada na przełom X i XI w. Następnie, w latach 1200–1330, liczne wojny i katastrofy naturalne zmieniły bieg historii miasta. Tracąc swe znaczenie, Amalfi musiało w XIV w. podporządkować się potędze Wenecji i Genui i nigdy już nie odzyskało dawnej świetności.

WARTO ZOBACZYĆ

Najciekawszym zabytkiem Amalfi jest **★ katedra San Andrea** na Piazza del Duomo, do której prowadzą charakterystyczne wysokie schody. Obecny wygląd świątyni, datowanej na IX w., jest efektem przebudów z XIII i XIX w. Na szczególną uwagę zasługuje portal z drzwiami z brązu, wykonanymi w 1066 r. w Konstantynie

▼ Katedra w Amalfi

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Chiostro del Paradiso

polu, oraz mozaiką Domenico Morellego w lunecie. Wnętrze na planie krzyża greckiego zostało przebudowane w stylu barokowym. W krypcie, gdzie przechowywane są relikwie św. Andrzeja, podczas niektórych uroczystości ma miejsce „cud manny” – z grobu świętego wydobywa się wówczas klejąca substancja. Wewnątrz kościoła stoi подарowana miastu przez króla Filipa II dwumetrowa statua św. Andrzeja.

Zwiedzając katedrę, warto zwrócić uwagę na piękne XIII-wieczne krużganki **Chiostro del Paradiso** 📍 **codz.:** III–VI 9.00–18.45, VII–IX 9.00–19.45, X–II 10.00–13.00 i 14.30–16.30; 3 EUR, których architektura zdradza silne wpływy sztuki arabskiej. Krużganki otacza sześć pokrytych freskami kaplic, w których znajdują się sarkofagi możliwych mieszkańców miasta. Można stąd przejść do **bazyliki del Crocifisso**, najstarszej części kościoła (IX w.), obecnie siedziby **Muzeum Diecezji**. Katedra posiada dzwonnice z biforiami z XIII w., która pełniła niegdyś funkcję wieży obronnej. Nieopodal katedry stoi XVII-wieczna **fontanna del Popolo**.

Schodząc na plac Flavio Gioia, przy którym stoi pomnik tego urodzonego w Amalfi włoskiego żeglarza i wynalazcy busoli magnetycznej, dotrzemy do pozostałości dawnych **Arsenałów Republiki Amalfitańskiej**. Na jednej ze ścian znajduje się panel ceramiczny, przedstawiający szlaki handlowe amalfitańskiej żeglugi.

Z placu Flavio Gioia odchodzi Via delle Repubbliche Marinare, przy której stoi barokowy **kościół San Benedetto**, z ciekawą ceramiczną posadzką. Na końcu ulicy warto obejrzeć obraz przedstawiający historię miasta, wykonany z oryginalnej ceramiki. Zaraz za nim, przy **Piazza del Municipio**, w Palazzo Morelli mieści się **Muzeum Miejskie** 📍 **Museo Civico**, pn.–pt. 8.30–13.30 i 16.00–19.00, **wstęp bezpł.**, w którym można obejrzeć m.in. zabytkowe instrumenty nawigacyjne oraz *Tablice amalfitańskie* z 2. poł. X w., jeden z najważniejszych w historii tekstów prawodawczych dotyczących żeglugi. Znajdują się tu także kartony Morellego do mozaiki zdobiącej katedrę.

Przy tym samym placu wznosi się XIV-wieczny **kościół Santa Maria dell'Annunziata** z XVI- i XVII-wiecznymi obrazami

oraz **Domus Campolillo**, zabytkowa rezydencja z XI w.

Podczas spaceru oplatającą starówkę siecią malowniczych, wąskich i stromych uliczek z pewnością zwrócimy uwagę na charakterystyczne dla tego miejsca białe domy. Znajdziemy tu sporo sklepików z regionalnymi specjałami oraz wyrobami miejscowych rzemieślników. Przechodząc z Piazza dei Municipio, od tyłu katedry, dojdziemy do Largo Filippo Austriaco, a następnie do Via dei Prefetturi. Niedaleko znajdują się **kościół Santa Maria Maggiore** z dzwonnicy w stylu arabskim oraz sąsiadujący z nim **kościół di Santa Maria Addolorata** z ciekawym posągami Marii z Dzieciątkiem (XVI w.) i renesansową piętą. W Wielkim Tygodniu wyrusza stąd procesja zakapturzonych członków miejscowego bractwa, z figurami Marii i Chrystusa.

Podążając tą drogą, dojdziemy do dawnej **dzielnicy San Simone**, gdzie stroma Via Tirabassi prowadzi do XII-wiecznego **kościółka Santa Lucia**. Dalej znajduje się plac Spirito Santo z charakterystyczną **fontanną Capa'e Ciuccio** (w dialekcie „głowa osła”), przy której były pojone osły wykorzystywane do transportu w okolicznych fabrykach papieru.

Idąc jeszcze wyżej, dojdziemy do **Muzeum Papieru** Museo della Carta, Via delle Cartiere 23, III-X codz. 10.00–18.30, XI-I wt.–nd. 10–16.00, II - zamkn.; 4 EUR, 2,50 EUR ulgowy. Rozpoczyna się w tym miejscu malownicza **Valle dei Mullini** (Dolina Młynów), która kryje pozostałości dawnych fabryk metalu i papieru. Schodząc poniżej placu, dojdziemy do **Palazzo Castriota**, należącego od XV do XVII w. do możnej rodziny albańskiej.

Wracając w stronę miasta uliczkami Pansa, Ercolano Marini, Vico dei Pastai, Via Mastabo Duca, mijając po drodze **kościół del Carmine** i **San Giuseppe**, dojdziemy do średniowiecznego placu Dożów (Piazza Dogi), na którym na szczególną uwagę zasługuje **pałac Piccolomini** (z kolumną).

Z placu możemy wrócić do Piazza Duomo i katedry (wąskie przejście), jeśli jednak pójdziemy w przeciwną stronę stromymi schodami, dojdziemy do dawnej **dzielnicy Vagliendola**, której granice znaczyła niegdyś wschodnia brama miejska. Przebiegająca tędy stroma panoramiczna droga **Via Annunziatella** mija ładny **kościółek San Biagio** z małą bizantyjską dzwonnicyą oraz ciekawą posadzką (XVIII w.) i XVI-wiecznymi malowidłami wewnątrz. Droga dochodzi do dawnego **konwentu** kapucynów (obecnie działa tu hotel) z początków XIII w., z zachowanymi pięknymi **krużgankami**. Roztacza się stąd niesamowity widok na miasto i zatokę.

▼ Amalfi

Kup książkę

Poleć książkę

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

travelbook

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Włochy południowe i Rzym

to kraina niezwykła i wciąż nieodkryta. Podróż po niej najlepiej rozpocząć w Rzymie, jednym z najwspanialszych i najciekawszych miast Europy, by potem stopniowo zanurzać się w tajemniczym świecie prowincjonalnej Italii. Kolorowy i intrygujący Neapol, wydobyte z popiołów Wezuwiusza Pompeje, ukryte w zatokach plaże, przytulone do skał portowe miasteczka – to wszystko czeka na turystów zapuszczających się na kraniec włoskiego „buta”.

Pamiątki sztuki wszystkich epok

Zachwycające **krajobrazy**

Plaże, klify, podwodne jaskinie

Średniowieczne **katedry i zamki**

Ruiny i parki archeologiczne

Doskonała **kuchnia**

 Bezdroża

 Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

 Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
 0 601 339900

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:

ebookpoint^{PL}

ISBN 978-83-283-4556-0

Cena 26,90 zł